

İŞÇİNİN SESİ

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ 4. PROGRAM TASLAĞI TARTIŞMASI

Bu ekimizde,
Programın kurgusu ve kapsamına ilişkin görüşlerin tümünü yayınlıyoruz.
Konu, fikir, yaklaşım ve formülasyonlara ilişkin görüşleri ise
programın bölümlerine ve bölüm içinde ilgili fikirlere göre
guruplayarak yayınlamaya başlıyoruz.

Programın kurgusu ve kapsamı

Giriş yazılmalı.

H., Almanya

Programın genel kurgusu iyidir. 1. ve 5. bölümlerin (Çağımız kapitalizmden komünizme geçiş çağıdır ve Sosyalist toplum ve sosyalist devlet) uzun olması gereklidir. 6. bölümün de (Komünist parti) programımızda yer alması gereklidir.

Bunun günümüzde önemi büyüktür. Yığınlar komünistlerin devrim önerisinin komünizme gitmeyi öngördüğünü görüyor, seziyor. O yüzden, hele önce gitmek istediğiniz yeri anlayayım, o zaman devrime evet derim ya da demem tutumu var.

C.S., İngiltere

Program Taslağı şimdiye kadar ürettiğimiz teorik birikimin üstünde temellenmediği için programdaki temel fikirleri anlamakta hiç güçlük çekmiyoruz. Fakat yine de temel fikirleri mantıksal bir bütünlük içinde sunması açısından üzerinde dikkatle durdum. Programın genel mantığına bütün olarak katılmaktayım. Program içinde bazı fikirler özü aynı olmak üzere farklı biçimlerde yinelenmekte. Kanımca yalnızca bunları düzeltmek gerekir. Bunun dışında, program kapsadığı fikirler açısından uzun sayılmaz. Programı kısaltmaya yönelik zorlamalar fikirlerin net biçimde anlaşılmasını zorlaştırabilir.

Programla ilgili en son şunu söyleyebilirim: Programdaki temel fikirleri benimsiyorum. Yeri geldiğinde görüşlerimi ayrıntılı olarak bildirmeye devam edeceğim.

E.K., Fransa

Bana ilk bölümdeki "Dünya kapitalist sistemi" ve "Dünya sosyalist sistemi" alt bölümlerinin yer değiştirmesi planlamada daha bir akıcılık sağlayacakmış gibi geliyor.

A.S., İngiltere

Bu alt bölümde (Dünya kapitalist sistemi) kapitalist sistemin bunalımından söz ederken, kanımca, en temel bir konu yeterince derinleştirilmemiş: Kapitalizmin genel bunalımı...

Az gelişmiş ülkelerin "emperyalizme bağımlılığının en önemli halkası"ndan söz edilirken kanımca yeterli derinleştirme yapılmamış.

C., Fransa

Bu bölümün (Çağımız kapitalizmden komünizme geçiş çağıdır) sonuna Türkiye devriminin dünya devrimindeki yerini anlatan kısa bir başlık girmelidir. Böylece 2. bölümle (Türkiye'de devlet-tekeli kapitalizmi) daha iyi bağlanmış da olur.

I.D., İngiltere

TKP 4. Program Taslağı 1. bölümle ilgili hiçbir değişiklik önerim yoktur. Uygundur.

S., Fransa

Program Taslağı üzerinde düşüncelerimi belirtirken bölüm bölüm değil sayfa sayfa şeklinde bir yol izlemek istiyorum...

"Dünya kapitalist sistemi" başlıklı bölümün sonunda düştüğüm notu buraya aktararak bu bölümü kapatıyorum. "Dünya kapitalist sistemi" başlıklı bölümün Türkiye devrimci hareketi ve Türkiye devriminin programıyla ilgisini görmedim. Yani bağlanmamış. Bu haliyle gereksiz bir bölüm olarak değerlendiriyorum...

"Dünya sosyalist sistemi" başlıklı bölümün sonunda düştüğüm not şu dur: Bu bölümde durmadan dünya proletaryasına ve özellikle emperyalist ülkelerin proletaryasına akıl verip duruyoruz. İnsanın ister istemez şunu diyesi geliyor: Bu kadar aklın varsa bunu Türkiye işçi sınıfını örgütlemek

için kullanalım. Belki abartma olacak ama, "tembele iş buyur, sana akıl öğretsin" atasözü bu bölümü güzel anlatıyor...

Bu bölümün 16. sayfaya kadar olan kısmını (Türkiye'de devlet-tekeli kapitalizmi) net ve mükemmel olarak değerlendiriyorum. Bundan iyi bir tahlil de olmaz diyorum.

B., Almanya

Size taslak üzerine görüşlerimi aktarmaya çalışacağım. Taslağı okudum. İdeolojik olarak benimsemeyeceğim hiçbir tarafına raslamadım. Taslak fevkalade güzel hazırlanmış. Yalnız yoldaşlar, taslakta Türkiye sorununa az değinilmiş, dünya devrimini içeren yanı daha çok. Aslında bizim sorunumuz Türkiye devrimini gerçekleştirme olduğu için Türkiye sorununa daha fazla yer verilmelidir. Bu benim kendi kişisel görüşüm.

I.D., Almanya

Bu alt bölümde (Türkiye kapitalizminin gelişme özellikleri) bu "özellikler" üzerinde emperyalizmin (Türkiye'de kapitalizmin ana olarak emperyalizm çağında gelişmiş olmasının) belirleyici etkisini vurgulasak. (Zayıf Halka'daki gibi).

Burada, programın tümünde emperyalizme karşı savaş konusuna az yer verildiğini düşündüğümü belirtiyim. Bugün Türkiye'de emperyalizme karşı savaş, içine bir sürü milliyetçi görüş de sokularak, yığınlar arasında yayılmış bir kavramdır. Biz bundan ne anlıyoruz, ayrıntılı bir biçimde konya iyi olur. Ayrıca "Genel ekonomik önlemler" alt bölümünde de, bununla ilgili olarak ne yapacağımız konusunda daha ayrıntılı bilgi versek. Örneğin, devrimden sonra emperyalist sermaye ile ilişkiler, vb.

A.S., İngiltere

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ

4.PROGRAM TASLAĞI TARTIŞMASI

TKP 4: Program Taslağı üzerinde tartışmalı çalışmamızı yaptıktan sonra daha geniş bilgiye sahip olacağım kanısındayım. Ön görüşüm olarak, dünya, Türkiye değerlendirmesi mükemmel. Ancak bana göre amaç (sosyalizm kuruculuğu) bölümü daha uzun, geniş olabilirdi. Parti-devlet ilişkisi konusunda da daha geniş bölüm olsa iyi olur.

Üzerinde çalıştıktan sonra tekrar görüşlerimizi bildiririz.

G., Fransa

Devrimci aşama ileri demokratik halk devrimi alt bölümünde "Devrim iktidarının sınıf karakterini işçi sınıfının bilinci ve örgütlülüğü belirleyecektir" ile "Gelişimin anahtarı proletarya hegemonyasıdır" bölümleri arka arkaya geliyor. Şu fikirlerin tekrarı vardır:

1. Proletaryanın hegemonyasında gerçekleşen devrim, toplumsal ruhlu siyasal devrim olur.

2. İşçi-emekçi diktatörlüğü geçici bir iktidardır.

3. Geçici iktidarlar da proletarya hegemonyası altında proletarya diktatörlüğünün bir çeşididir.

Her iki bölümde de üç fikir de tanım düzeyinde geldiğinden tekrar oluyor. Hegemonya bölümündeki tanımlar daha geniş ve güzel olduğundan bir önceki bölüme aktarılıp bu bölümden çıkarılabilir.

"Neden 'ileri demokratik' ve neden 'halk' devrimi?" bölümü tümüyle "3.2. İleri demokratik halk devriminde sınıfların konumu" adlı bölümün sonuna gelsin.

Sınıfların konumu belirlendikten sonra "neden halk devrimi?" sorusunun yanıtı çok daha belirgin olabilir.

M.V., İngiltere

Bu bölüme (*Küçük burjuvazi*), küçük burjuvazinin iki sınıf arasındaki bağımsız olmayan rolü, Türkiye'de de burjuvazinin eklentisi olduğu fikri girmelidir.

Hollanda Parti Örgütü

Beşincisi benim için en önemlisi devrimin nasıl yapılacağı sorunudur. Programda ne silahlı ne silahsız üstü kapalı geçiyor. Eğer taktik sorunlar programa girmeyecekse bu konu daha iyi bir formülle anlatılabilir.

Örneğin, "Komünist partisi öncülüğünde işçi sınıfının ve emekçi halk kitlelerinin silahlı direnişi (veya müca-

delesini veya ayaklanması) ile işbirlikçi finans oligarşisinin devletini yıkacağız" diye kullanılabilir.

Diğer küçük-burjuva görüşlerin getirdiği silahlı mücadele tezlerini çürütecek şekilde konursa çok yararlı olacağına inanıyorum.

S., Almanya

Tekellere karşı halkın savaşı ve ileri demokratik halk devrimi programında "Acil istemler ve devrimci sendikal hareketin görevleri". Bence tüm bölüm, sendikal hareketin görevleri yerine partinin konumu açısından olsa?

E.E., İngiltere

Ordu, polis yok.

H.E., İngiltere

Bu bölüm "Komünist partisi" programında gerekli mi? (Kafamda kesin yanıt yok).

Gerekliyse, "partinin ne yapacağını açıklayan belgeye, bunları yapacak partinin nasıl bir parti olduğunu katmakta yarar vardır" diye bir fikir eklenebilir.

E.E., İngiltere

Komünist partisi ile ilgili bölümün programda yer alması gereklidir kanısındayım. Kapitalist ülkeler komünist partilerinin bugünkü içler acısı durumu gözönüne alınırsa bu gereklilik bir kez daha artar.

S.B., Almanya

Bence bu bölüm (6. bölüm) hele dünya komünist hareketinin sağa kaydığı, Leninizmin ilkelerinin, proletarya enternasyonalizminin reddedildiği ve yeni yeni anti-Marksist anlayışların türediği bu dönemde partimizin programında olmalı.

Bulunmasının ilerideki dönem için çok yararlı olacağı kanısındayım.

Leninci anlayışla programda değişiklik yapmak doğal olarak çeşitli tartışmaları olmasına neden olur.

Ayrıca, bulunmasının hiçbir zararı yoktur.

Ü.K., Almanya

Program Taslağı'nın sonunda yer alan, tüzüğü içeren konular. Programı uzatması açısından ve ayrı bir tüzüğümüz olduğu için burada gereksiz görüyorum.

M., Almanya

Son sayfada, "TKP ve din" bölümü zorlama bir ek görünümü veriyor. Bu bölümün daha açıklayıcı olması konuya bağımlı sağlayabilir.

Y.H., İngiltere

Programın sonunun tansiyonu daha yüksek, daha genel bir paragrafta bitmesi.

Hollanda Parti Örgütü

Köylülük

Köylülük tartışması program tartışmasında tartışmanın orta direğini oluşturacaktır. Bunun için, bence köylülük konusu yeteri kadar açılmamıştır. Hatta TKP II. Leninciler Konferansı Kararları'nda (s.26) üzerinde durulmuş, bu konuda kafam hâlâ tam açık değildir. Bu konunun derinliğine inerse, örneğin, parti ambleminde bile kafam kuralanıyor. Yani, köylülük yoksa orak olamaz. Bu anlamda, orakla çekicinin yan yana durması da anlamsızlaşmaz mı?

G.F., Almanya

Köylülüğün bu program taslağında geçmemesi yine tartışmaların uzamasına sebep olacaktır.

A.H.K., İngiltere

Son bir konu da, köylülüğün programda yer almaması. Gerçekten Türkiye'de köylülük diye bir sorunun olmadığı görüşüne katılıyorum. Yalnız, bu konunun gerek programda kısa olarak ele alınması veya geniş bir şekilde yayın organımızda açılmasının yararlı olacağı düşüncesindeyim. Küçük-burjuva hareketlerine bir tokat açısından.

M., Almanya

Bir de, köylülükten niçin bahsetmediğimizi programda yazmamız iyi olmaz mıydı? Bence iyi olurdu, çünkü kırsal alandaki emekçileri hangi kesime koyduğumuzu ve nasıl anladığımızı bir madde altında göstermiş oluruz.

S., İngiltere

Bu bölümde (*Küçük burjuva*) hiç olmazsa bir ara başlıkla "kır küçük burjuvazisi"nden biraz daha ayrıntılı söz etmekte yarar olduğu kanısındayım.

C., Fransa

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ**4.PROGRAM TASLAĞI TARTIŞMASI****Cephe**

Programda cephe konusunda birşey yok. Fakat bir yanda da faşizme karşı birleşik cephe devrim stratejisi üzerinde duruyoruz. Yani bir yanda programımızda, cephe denilen güçbirliğine yer vermiyoruz, bir yanda da cephe içinde çalışıyoruz. Birbirine biraş ters olmuyor mu?

M.Ç., Almanya

Program bence bir bütün olarak iyi hazırlanmış. Fakat okuyucu tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için bazı yönlerin içinin açılması gerekiyor.

Bence taslakta cepheye hiç değinilmemiş. Devrimci hareketlerin cephe üzerine tartışma sürdürdüğü bu dönemde taslakta cephe sorununa hiç değinilmemesi yanlıştır. Cephe üzerine yazı bulunsaydı daha olumlu olurdu kanısındayım.

Z.D., Almanya

Program Taslağı'nda "cepheye" yer verilmesi bence yerinde bir tutumdur. Sorun Türkiye'de küçük-burjuvazi ve Kürt ulusal demokratik hareketleriyle ittifak sorunudur. Türkiye proletaryası toplumsal kurtuluşunu "cephe"lerle değil, kendi hegemonyasında, yukarıda

belirttiğim sınıf ve katmanlarla kuracağı ittifaklarda aramalıdır. Bu da 4. Program Taslağı'nda çok açık ve net bir şekilde konmuştur.

S.B., Almanya

Program'da cephe adının geçmemesi, sözcükleri putlaştıran anlayışa iyi bir yanittir. Cephe adının geçmemesi ile devrimci güçlerin çeşitli ve her düzeyde birliği konusu ayrı şeylerdir. Program, devrimci sınıf ve katmanlar ve bunların siyasal güçleri arasında kurulması gereken savaşı birlik üstüne koca bir bölüm ayırmıştır.

V.D., İngiltere

Yurt dışındaki Türkiyeli işçiler sorunu

Ayrica Program Taslağı'na eklemek önerim olacak. Bu da, yabancı ülkelerdeki işçiler arasında, Türkiye işçi sınıfının dış ülkelerdeki kesimleri içinde çalışmalar üzerine. Burada, değişik de formüle edilebilir, şöyle bir madde, paragraf veya cümle eklenebilir:

"TKP dünya devriminin çıkarlarını gözönüne alarak Türkiye işçi sınıfının yabancı ülkelerindeki (ileri) kesimleri arasında çalışmayı reddetmez. Bu konuda özel (yerel) çalışma programları (özel politika) geliştirir."

Bu tür yeni bir kavramın, maddenin veya cümlenin eklenmesinin reddi durumunda bu konunun daha da tartışılmasının iyi olacağı kanısındayım. En azından, cephe konusunda olduğu gibi bunun da gerekçelendirilmesi gerekir.

E.D., Almanya

Program Taslağı'nda Avrupa'daki Türkiyeli işçilere yönelik bir bölümün olmaması bence olumlu ve enternasyonalist bir tavır. Aslında bu konu karmaşık bir konu. Ancak bizim burada değil Türkiye'de devrim yapma sorunumuz olduğundan Avrupa KP'lerinin görevlerini üstlenemeyiz. Buradaki işçilerin sorunlarını çözme gibi bir iddiamız da yok. Buna rağmen bulunduğumuz alanın üzerinde çalışma yaparken ülkelerin KP'leriyle dayanışma içinde oluruz.

Bu konuya ilerde daha geniş ayrı bir yazıyla değineceğim.

A.A., Almanya

Yurt dışında çeşitli alanlarda örgütlenme konusu işlenebilir.

B., İngiltere

Avrupa'daki Türkiyeli işçiler sorunu girmelidir.

C.T., İngiltere

Programın konu, fikir, yaklaşım ve formülasyonlarına ilişkin görüşler

1. Çağımız proleter devrimleriyle kapitalizmden komünizme geçiş çağıdır

Programın çağ değerlendirmesinde, çağımız "kapitalizmden komünizme geçiş çağı" olarak değerlendiriliyor fakat daha ileride "kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır" deniyor. Program kendi içinde çelişiyor kanısı yaratabileceğinden ilk değerlendirmedeki gibi yazılması daha doğru olur.

A., Fransa

Programın, içinde yaşadığımız çağı "proleter devrimleriyle kapitalizmden komünizme geçiş" çağı olarak belirlemesi sosyalizmi tam da yerli yerine oturtuyor. Sosyalizm yaşanıp bitirilecek bir süreç olmayıp komünizmin ilk aşaması olduğu, hem içinden çıktığı kapitalizmin kalıntıları (devlet, kafa kol emeği çelişkisi, bazı durumlarda küçük özel mülkiyet gibi özellikleri) taşıdığı,

hem de komünizmi içerdiği, toplumsal mülkiyeti gerektirdiği için kafalarda komünizm — sosyalizm ayrımını iyi açıyor. Ancak, (*Gelişmenin anahtarı proletarya hegemonyasıdır*) alt bölümünde "çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır" deniyor. Yanlış olmasa bile programda ikinci bir ifadedir. İlk belirleme, "çağımız kapitalizmden komünizme geçiş çağı" olarak programda yer almalıdır.

Ü.I., Fransa

Birinci sayfada şöyle bir başlık var: "*Çağımız proleter devrimleriyle kapitalizmden komünizme geçiş çağıdır*". Bu, kavram olarak doğrudur çünkü sosyalizm bir ara aşamadır. Fakat R. Yürükoğlu yoldaşın yazdığı *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* kitabının 33. sayfasında "çağımız kapitalizmden

sosyalizme geçiş çağıdır" deniyor ve programda böyle de geçiyor. Bu başlık kalacaksa programa açıklık getirilmelidir.

Y.A., Hollanda

Yaptığımız tartışmaya rağmen tatmin olmadığımız bir soru. Bugüne kadar *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* adlı, Yürükoğlu yoldaşın kitabında "çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır" deniliyordu. Şimdi "çağımız kapitalizmden komünizme geçiş çağıdır" deniyor. Bu konuda bir açıklama yararlı olur.

N.D., Almanya

Çağımızın proleter devrimleriyle kapitalizmden komünizme geçiş çağı olduğuna ilişkin doğru fikirler konulmuş.

S., Hollanda

"Bu çağın ana çelişkisi, sosyalizmle emperyalizm arasındadır":

"A na" kelimesi yerine "temel" kelimesini koymak bana daha doğru geliyor.
B.M., Almanya

Çağın ana çelişkisi, kapitalizmin temel çelişkisine bağlanmalıdır. Örneğin, "Bu çelişki, üretimin toplumsallığı ile üretimin sonuçlarına el koymanın özel niteliği arasındaki, kapitalizmin temel çelişkisinin sonucu olan sınıf savaşının dünya ölçeğinde yansımadır." gibi.
A.S., İngiltere

"Dünya, emperyalizmle birlikte,..." diye başlayan yer. Burası, daha iyi anlaşılacak şekilde konulabilir.
C.C., İngiltere

"Güç dengesi oluşturdu" deniyor. Kendisi değişken birşey oluşturulur mu? Önerim, "dünya ölçüsünde güç dengesinde yepyeni bir oluşumu başlattı" denmesi.
F.İ., İngiltere

İşçi sınıfı ve halkların "kurtuluş kavgasına büyük hız kattı" yerine "kurtuluş savaşına büyük bir ivme kazandırdı" demek doğru olur. Çünkü her kavga savaş değildir ve ayrıca buna hız katılmaz, hıza veya harekete ivme kazandırılır.
B.M., Almanya

"Ekim Devrimi ile kapitalizmin genel bunalımı başladı":

Neden Ekim Devrimi'yle başladı diyoruz?
S.M., İngiltere

Kapitalizmin genel bunalımı Ekim Devrimi'yle mi başladı?
C.L., Almanya

Kapitalizmin genel bunalımı Ekim Devrimi'yle mi başladı?
İ.S., Almanya

Ekim Devrimi'yle kapitalizmin genel bunalımının başlaması değerlendirmesinin neye dayandığını biraz açmamız gerekir kanısındayım.
B., İngiltere

Kapitalizmin genel bunalımının ölçütü

ya da nedeni sosyalist bir ülkenin doğması mıdır yoksa ekonomik nedenler midir?

V.A., Almanya

"Genel" sözcüğü oluşan yeni durumu yeterince açıklamıyor. Bu yüzden, kapitalizm daha önceleri de bunalımda değil miydi diye sorulabilir. Bence "kapitalizmin genel bunalımı"ni daha açmak gerekiyor.
Ü.A., İngiltere

Sanki Ekim Devrimi'nden önce kapitalizmin bunalımı yoktu gibi bir anlam çıkıyor. Kapitalizmin genel bunalımı "yeni bir nitelik kazandı" denebilir.
E., İngiltere

Bana bu cümle sanki Ekim Devrimi'nden önce kapitalizmde bunalım yokmuş ta, ondan sonra başlamış hissi verdi. Cümlelerin başka türlü yazılmasının yararlı olacağına inanıyorum.
H.Y., İngiltere

"Başladı" kelimesi çıkıp yerine "bir üst boyut aldı" geçebilir, çünkü kapitalizmin bunalımı önceden de vardı.
S.A., Hollanda

Kapitalizmin genel bunalımında, eşitsiz gelişme yasası vb. nin rolü olduğundan bu formülasyon "Ekim Devrimi'nin de etkisiyle" biçiminde daha uygun olabilir.
C.Ç., Hollanda

"Ekim Devrimi ile kapitalizmin genel bunalımı başladı" deniliyor. Bu genel bunalım kapitalizmin devresel bunalımından farklı bir kavramdır ve kullanımı doğrudur.
B.T., İngiltere

"İki dünya sistemi, tek dünya pazarı, sosyalizm-emperyalizm çelişkisi":

"Sovyetler Birliği'nin, Hitler faşizminin yıkılmasında oynadığı belirleyici rolün ardından sosyalizm bir dünya sistemi oldu" fikri. Sosyalizmin nasıl dünya sistemi haline geldiği yeterince açıklıyor.
Ü.A., İngiltere

Bu cümlelerin yerine, "Sovyetler Birliği, İkinci Paylaşım Savaşı'nda emperyalizme indirdiği önemli darbenin ardından, dünya sosyalist sisteminin doğmasında belirleyici

rol oynamıştır" denmesini öneriyorum.
S.B., Almanya

Tek bir dünya pazarının varlığı ve bu nedenle kapitalizmin hastalıklarının sosyalist ülkeleri etkilemekte olduğu görüşünün, (Dünya sosyalist sistemi alt bölümünde) sosyalist sistemin likidasyonu ile ilgili paragrafta ele alınıp, biraz daha ayrıntılı olarak anlatılması daha doğru olur. Türkiye devrimci hareketine yabancı olan bu tür görüşlerimizin birkaç çarpıcı örnekle sunulması anlayış kolaylığı sağlar.
Ö.K., İngiltere

Kapitalist sistemin hastalıklarının sosyalist ülkeleri etkilediğini söylerken kapitalist sistemin başarılarının da etkilerinden söz etmek gerekir.
J.M., İngiltere

"Sosyalizm-emperyalizm çelişkisi"nin paragrafa girişi kelime uygunsuz kopuk, altı boş olmuş. Bu çelişkiyi de açmamız iyi olabilir görüşündeyim.
Y.H., İngiltere

"Bunların sonucunda devrimci süreç, içeriğinde daha derin, bakış açısında daha geniş ve savaşım biçimlerinde daha çok yanlı olmuştur":

Bu cümlede "içeriğinde daha derin, bakış açısında daha geniş" sözlerini anlayamadım.
A.A., Almanya

Buradan pek birşey anlayamadım. Ne anlatılmak istendiği açık yazılmamış, daha açık ve kapsamlı anlatılırsa iyi olur.
N., Almanya

Anlaşılma zorluğu olduğundan bu paragrafın çıkarılmasını öneriyorum.
T.Y., Hollanda

Dünya kapitalist sistemi

Dünya kapitalist ekonomisi... tek bir organik "sistemdir". "Sistemdir" yerine "bütündür" diyelim.
F.İ., İngiltere

"Organik bütündür"ün yerine "karışık bütündür", "değişken rollere sahiptir" yerine "birbirini tamamlayan

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ

4.PROGRAM TASLAĞI TARTIŞMASI

değişik rollere sahiptir”.

C.B., İngiltere

“Bu hiyerarşinin” yerine “eşitsiz gelişmeyi yansıtan” bu hiyerarşinin denebilir.

Y.K., İngiltere

“Geçirdiği evrimle devlet tekeli kapitalizmine varmış olan emperyalist kapitalizm, kaçınılmaz devresel bunalımları içinde, insanlığın gelişmesini yavaşlatmakta, engellemektedir”. Sanki yalnızca, devresel bunalımları içinde engellemiş gibi bir anlam çıkıyor. “Özellikle kaçınılmaz bunalımları içinde” densin.

T.A., Hollanda

“Engellemektedir” kelimesinin önüne soru işareti koydum. Diyalektiğe ters gibi geliyor bana. “Engellemek istemektedir” belki daha doğru olur.

B.M., Almanya

Tekrar olduğundan, “Dünya ölçüsünde üretim yer değiştirmektedir” diye başlayan paragrafın çıkarılmasını öneriyorum.

K.A., Hollanda

Endüstriyel üretim ilk kez geri kalmış ülkelerde de yapılmıyor. Eskiden beri biraz var ama ilk kez uluslararası işbölümünde anlamlı bir yer tutuyor.

F.İ., İngiltere

“İlk kez bugün tam anlamıyla tek bir bütünü parçası olarak dünya işçi sınıfı ortaya çıkmaktadır”:

“Bu gelişmenin sonucunda ilk kez bugün tam anlamıyla tek bir bütünü parçası olarak dünya işçi sınıfı ortaya çıkmaktadır” cümlesini açıklayıcı birkaç nokta daha eklenebilir.

Ş.Ü., İngiltere

Buradaki fikre katılıyorum. Ama, geri kalmış ülkelerde yapılan endüstriyel üretimin uluslararası işbölümünde öneminin artması, dünya işçi sınıfının tek bir bütün olarak ortaya çıkmasında tek nedenmiş gibi bir anlam çıkartılabilir. Başka şekilde ifade etmek daha iyi olabilir.

A.H., Hollanda

“Tam anlamıyla”nın altı çizilse.

G., İngiltere

“Tek bir bütünü parçası olarak dünya işçi sınıfı” nitelemesinde “bütün” zaten dünya işçi sınıfıdır. “Parçası” kalsın ve “tek bir bütün olarak dünya işçi sınıfı” olsun.

D.Y., İngiltere

Dünya kapitalist ekonomik sisteminde yapısal bir değişim gelişmektedir. Uluslararası işbölümünde, ticaretin yapısında, sermayenin ve işgücünün bölgesel yer değiştirmesinde yenilikler ilerliyor. Kapitalizmin ortaya çıkışından bu yana ilk kez geri kalmış ülkelerde de endüstriyel üretim uluslararası işbölümünde anlamlı bir yer tutuyor. Geri kalmış ülkelerde de işçi sınıfının gelişmesini getiriyor. Artık sadece teorik olarak değil, üretimin de birbirine bağladığı tek bir bütünü parçası olarak dünya işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Kurtuluş birdir. Savaşım hedefi birdir. Artık dünya işçi sınıfının savaşımı da uluslararasılaşmalıdır. Bu ise dünya çapında bir komünist partisini gerektirmektedir. Elbette ki bugün dünya komünist hareketinin içinde bulunduğu durum, ideolojik, örgütsel birliğinin olmaması, sağa kayması böyle bir komünist partisinin oluşmasını engellemektedir. proletarya enternasyonalizmi temelinde birliği dahi kaldırmaktadır. Ama bu, dünya komünist partisinin propaganda olarak savunulmaması anlamına gelmez. Çünkü, birincisi nesnel bir zorunluluk, ikincisi, bundan 1,5 yüzyıl önce Marks ve Engels tarafından Komünistler Birliği kurulmuştur.

H.F., Fransa

“Dünya işçi sınıfı ortaya çıkmaktadır” deniyor. Bu saptama doğrudur ve yerindedir. Ancak böyle bırakmamak lazım. “Dünya işçi sınıfı ortaya çıkmaktadır” derken, bu, dünya devrimci sürecinin içeriği zenginleşiyor demektir. İçerik zenginleşiyorsa, dünya devrimci hareketi ve sürecinin bu zenginleşen içeriğe uygun biçimler kazanması gerekir. Örneğin bu içeriğe uygun olarak, dünya işçi sınıfının tek merkezden kurmaylığa ihtiyacı var, yani yeni bir Komintern diye düşünülebilir. Programda bu haliyle kalırsa eksik kopuk olur. Arkası gelmeli. Programda bu saptamayla beraber, bugün yaşanan tüm olaylara ve pratiğe bakıldığında, dünya devrimci hareketinin hareket birliğini sağlayacak merkezi bir örgüte gereksinim vardır. Yani emperyalizme karşı birlikte hareket.

S., Almanya

Emperyalist ülkeler

“Emperyalist ülkelerin tümünde süregelen bir bunalım vardır”. Emperyalist olmamış ama kapitalist olan başka ülkelerde de bunalım vardır, hem de daha şiddetli. Bunu belirtmek gerekir.

Bunun ardından gelen paragraf, az gelişmiş ülkelerin burjuvazisi akları gibi bir izlenim bırakıyor. Suçlu yalnızca emperyalizmdir gibi.

B., Almanya

“Az gelişmiş ülkelere karşı böl-yönet siyasetinden geri durmayan emperyalist ülkeler, kendileri de bölünmüş durumdadır. Ayrılıkları yalnız ekonomik değil, aynı zamanda siyasal ayrılıklardır”. Burada anlatılmak istenen, az gelişmiş ülkelerin tekelleri ile emperyalist ülkelerin tekelleri arasındaki ayrılıklar mıdır? Yoksa az gelişmiş ülkelerdeki ekonomik, siyasal bunalımın baş faktörü emperyalist ülkelerin bu ülkelere soktuğu böl-yönet siyaseti mi?

“En önemli kapitalist-emperyalist ülkeler” ileri derecede gelişmiş kapitalist ülkeler olabilir mi?

Y.S., İngiltere

“En önemli kapitalist-emperyalist ülkeler — ki bunlar ABD, İngiltere, Fransa, Almanya ve Japonya’dır — emperyalist tekellerin kendi ülkelerine yatırım yapmadıkları, ya da giderek azalan bir oranda yaptıkları görülmektedir” biçiminde bir kısaltma yapılabilir.

A.S., İngiltere

Emperyalist ülkeler güce göre sıralanıyorsa önerim, “ABD, Almanya, Japonya, İngiltere, Fransa” olarak sıralanmalı.

N.D., Hollanda

Gayrisafi Milli Hasıla terimini Türkçeleştiremez miyiz?

S., İngiltere

“Periyodik” yerine “devresel” denebilir. “Rasyonalizasyon”un yaygın olarak benimsenebilecek bir Türkçe karşılığını kullanmak daha iyi olabilir.

D.B., Fransa

Rasyonalizasyonun Türkçesi kullanılsın.

H.Y., İngiltere

Emperyalist ülkelerin durumunu anla-

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ

4.PROGRAM TASLAĞI TARTIŞMASI

tan paragrafların birinden diğerine geçişi biraz daha düzgünleştirilebilir. Böyle çok eklektik oluyor.

N.D., Hollanda

“Emperyalist ülkelerin yaşadıkları ekonomik sorunlar, kendi emperyalist tekel-lerinin kâr güdüsü sonucudur”.

Eğer bir ülkede tekelci devlet kapitalizmi oluşmuşsa, bu ülkede emperyalist dönemde tekelci sermayeyle emperyalist sermaye iç içe geçip devleti yönlendiriyorsa tekelleri devletten ayrı bir olgu olarak düşünebilir miyiz?

A.K., İngiltere

Bilimsel teknolojik devrimle kârlar azalıyor. Kâr elde etmek için dışa gitmek gerekiyor. “Aşırı kâr güdüsü” yerine yalnızca “kâr güdüsü” demeli.

F.İ., İngiltere

“**D**ünya kapitalist sistemi” alt bölümünde kapitalist sistemin bunalımından söz edilirken, kanımca, en temel bir konu yeterince derinleştirilmemiş: *kapitalizmin genel bunalımı*.

Lenin’in “kapitalizmin genel bunalımı” terimini kullanmadığı doğrudur. Lenin 1920’de, bir “dünya devrimci bunalımı”ndan söz ederken ilk ağızda bundan anladığı, kuşkusuz ki, savaş sonrası ortaya çıkan keskin devrimci bunalım.

Ancak, Lenin’in bu bunalımı çözümleyişinin temelinde, bu uzun süreli “tarihsel bunalımı” kapitalizmin genel bunalımı olarak kavradığı da yadsınmaz. Lenin’in çözümlemesinden çıkan sonuç açıktır: Kapitalizmin ekonomik ilişkileri öylesine derinleşmekte ve politik çatışmalarla içiçe girmekte ki, kapitalizmin keskin bir sınıf savaşımı ile devrimci yıkılışı süreci başlamıştır ve bu tarihsel süreç, sosyalizmin dünya çapında etkisine dek derinleşip genişleyerek sürecektir.

Kuşkusuz Lenin’in devrimci dünya bunalımını çözümleyişinde hiçbir basit otomatizm, kapitalizmin “kendiliğinden çözüleceği” hayallerinden iz yok. Tam tersine. Leninci “kapitalizmin genel bunalımı” anlayışı, bu süreci süreklilikli olarak sınıf savaşımı koşullarının gelişmesi ile bağlayan bir anlayış.

Öte yandan, yeni sayılabilecek bir diğer olgu da şu: kapitalist sistemin ekonomik bunalımlarının giderek daha kalıcı ve giderek daha derinliğine bir boyut kazanması. Bunun temelinde yatan en önemli nedenlerden biri de şu: kapitalizmin devresel bunalımları ile

kapitalizmin genel bunalımı giderek daha yoğun biçimde içiçe giriyor. Bu, bir yandan, devresel bunalımların daha uzun süreli ve daha yıkıcı olmasına yol açarken, her devresel bunalım da kapitalizmin genel bunalımını daha da derinleştiriyor.

C., Fransa

Az gelişmiş ülkeler

“**A**z gelişmiş” birleşik, “az gelişmiş” olarak yazılmalı.

D.S., İngiltere

“**G**elişmeye başlayan bir endüstri” malını dışarı satmak ya da çökmek ikilemiyle hemen karşı karşıya kalacakmış gibi anlaşılabilir. “Belli bir yoğunluğa ulaşıncaya” gibi birşeyler konabilir.

D., Fransa

Az gelişmiş ülkelerin endüstrileşmesinin pazarının dış ülkeler, özellikle de emperyalist ülkeler olması, “az gelişmiş ülkelerin emperyalizme bağımlılığının en önemli bir halkasıdır”.

Özellikle bilimsel teknolojik devrimin sonucu olarak, girdilerdeki bağımlılık aynı madalyonun öteki yüzüdür. Bu da eklenmeli.

L.R., Hollanda

“**A**z gelişmiş ülkelerin emperyalizme bağımlılığının en önemli halkası”ndan söz edilirken, kanımca, yeterli derinleştirme yapılmamış.

Pazar olarak bağımlılık kuşkusuz ki çok önemli, ama yeterli değil. Asıl temel olan, bu ülkelerin — az gelişmiş ülkelerin — ulusal bir genişletilmiş yeniden üretim mekanizmasına sahip olmalarının önüne geçilmiş olmasıdır.

Bunun da dışa yansıyan en önemli göstergesi, bu ülkelerde I. (üretim araçları üreten) ve II. (tüketim maddeleri üreten) sektörler arasındaki kopukluk ve dengesizliktir. I. sektörün yetersiz oluşu ve genel kural olarak emperyalist metropollerde bulunması, ulusal çapta genişletilmiş yeniden üretim mekanizmasının kurulmasının önünde en büyük engeldir. Bağımlılığın temelinde yatan en önemli etken budur. (Kuşkusuz, I. sektör kavramını en geniş ve çağdaş anlamıyla almak koşuluyla, teknoloji, know-how, vb. ile.)

C., Fransa

“**B**öyle ülkelerde burjuva demokrasisi yaşamıyor” denirse, sözü geçen

ülkelerde burjuva demokrasisi hiç olmaz anlamı çıkarılabilir. Burjuva demokrasisi “uzun süreli yaşamıyor” demek daha doğru olabilir.

Y.K., Hollanda

Dünya kapitalist sisteminin iç yapısının (ileri, orta, az gelişmişlik) maddeler halinde konulması ve “geçiş kuşağı ülkeleri”nin tanımının yapılması. Türkiye’nin bir geçiş kuşağı ülkesi ve emperyalizmin zayıf halkası olduğunun bu bölümde belirtilmesi.

H.Y., İngiltere

Bu bölümde, kapitalizmin zayıf halkaları olan orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelere yeterince vurgu vurulmamış. Vurgu daha çok az gelişmiş ülkeler üzerine.

Sosyalizmin, dünya devriminin gelişmesinde önemli bir faktör olan orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerin dünya kapitalist sistemi içindeki önemini daha açık koyabilir miyiz?

Y.S., İngiltere

Dünya sosyalist sistemi

“**S**osyalist sistem... isteyen bir sistemdir”. “İsteyen” yerine “gerekiren” denmesi daha iyi olur.

H.E., İngiltere

“**G**erekiren bir sistemdir” deniyor. Yani bu bir anlamda olması gereken sosyalist sistemi tanımlıyor. Bugün böyledir demiyoruz.

E., İngiltere

Fikir şöyle geçiyor: “Sosyalist sistem, sömürü ilişkilerinin yer almadığı, proletarya enternasyonalizmi temelinde halkların ve devletlerin kardeşçe işbirliğini gerektiren bir sistemdir”. Önerim: “...kardeşçe işbirliğine dayanan bir sistemdir” diye geçmesi.

A.K., Hollanda

“**S**ömürü ilişkilerinin yer almadığı” denirken sosyalizmde değer yasasının işlediği fikrini eklemek olumlu olur kanısındayım.

K.A., Almanya

Sosyalist sistemin bugün hangi noktada olduğunu anlatan paragrafa, “Dünya sosyalist sistemi henüz emperyalizmi geçememiştir” cümlesinin eklenmesi.

C.B., İngiltere

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ

4. PROGRAM TASLAĞI TARTIŞMASI

“Dünya ölçüsünde emperyalist sistemin hâlâ daha güçlü olduğu koşullar altında” diye başlayan cümlede, “sosyalizmin içeriden likidasyon tehlikesinin üzerine oturacağı nesnel bir toplumsal taban vardır” ya da benzeri bir açıklama konması. Aynı nedenler dışardan çökertme ve likidasyon için de emperyalizme elverişli koşullar sağlıyor.

D., Fransa

“Sosyalizmin likidasyonu” fikri daha açık yazılmalı. Ne yolla olabilir, sonuçları ne olur? Bunlara çok kısaca değinmekte yarar var.

C.Ç., Hollanda

“Bu bölümde sosyalizmin gelişme düzeyi ve sosyalizmin likidasyon tehlikesinin ana nedeni olan ideolojik olarak sağa kayma işlenmemiş.

S.Y., İngiltere

“Dünya ölçüsünde emperyalist sistemin hâlâ güçlü olduğu koşullar altında, sosyalist ülkeler, asıl olarak tarihten devraldıkları az gelişmişlik mirası nedeniyle kendi ülke halklarına ileri kapitalist ülkelerin olanaklarını sağlayamadıkları için ve sağlayamadıkları sürece sosyalizmin likidasyon tehlikesi vardır” denilmekte, ancak devrim hareketine getirdiğimiz bu görüş de yeteri kadar açıklıkla sunulmamalıdır. Burada, sağlanamayan olanaklara birkaç örnek vermek, ama sağladığı, kapitalizme üstün, elle tutulur, pratik olanakların ne olduğunu da söylemek yararlı olabilir.

Ö.K., İngiltere

Burada “... ileri kapitalist ülkelerin olanaklarını sağlayamadıkları için ve sağlayamadıkları sürece sosyalizmin likidasyon tehlikesi vardır” sözlerinin ardından: “Ayrıca, kapitalist sistemin bunalımları da sosyalist sistemin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.” gibi bir cümle girerse iyi olur.

J. M., İngiltere

Bu alt bölümün üçüncü ve dördüncü paragrafları bir programda yer almaması gereken saptamalardır. Biraz da iradecilik kokmaktadır. Yani devrimler gerekince olmuyor. Devrimler gerekir. Bunun aksini savunan yok. Ama gerekir deyince bu iş olmuyor.

V., Almanya

“Sosyalist ülkeler açısından görev dünyadaki tüm devrimci savaşım için elverişli koşullar yaratmak ve sosyalizmi ilerletmektir” cümlesinde “elverişli koşullar” ne anlamda kullanılıyor? İlk okuduğumda, sanki bir sosyalist ülke, Türkiye’de devrimci durumu yaratacak diye düşündüm. Böyle birşey olamayacağına göre ve cümle devrimci savaşım için desteklemek anlamında kullanılıyorsa, daha uygun kelimelerle anlatılması gerekiyor. Örneğin, “elverişli koşullar yaratmak” yerine “gerekli desteği vermek” ya da “maddi ve manevi destek sağlamak” denebilir.

R.R., Almanya

“Dünya devrimci merkezi”:

Sovyetler Birliği dünya devrimci merkezidir. “Dünya devrimci güçlerinin belkemiğidir” çıksa.

H.E., İngiltere

Dünya devrimci merkezi belirlemesinin şöyle geçmesini öneriyorum: “Dünya sosyalist sisteminin ana gücü olan Sovyetler Birliği dünya devrimci merkezidir. Sovyetler Birliği’nin dünya devrimci merkezi oluşu, izlediği siyasetle bağlı olmayan nesnel bir konudur. Ekonomik ve toplumsal yönden gelişmiş sosyalist ülke olarak, işçi sınıfı hareketinin en yüksek boyutlara ulaştığı yerdir.”

Bundan sonraki paragraf biraz daha açık formüle edilebilir. Ben edemedim.

T.Y., Hollanda

“Tekil ülkelerde ya da ülke topluluklarında birlikte, oluşan devrimler”. “Ülke topluluklarında birlikte oluşan devrimler” nasıl oluyor?

M., İngiltere

Dünya devrimci merkezinin dünya devrimine olan canalcı etkisi, diğer ülkelerde oluşan devrimler yoluyla, dolaylı bir biçimde ele alınmakta, ama izlediği siyasetin bu devrimler üstündeki doğrudan rolüne değinilmemektedir. İtkinin olumlu ya da olumsuz yönde olabileceği daha açıklıkla söylenirse iyi olur.

“Dünya devriminin çıkartı, Sovyetler Birliği dahil, tüm parçaların çıkarından önde gelir” görüşü biraz daha açılmalıdır.

“Dünya sosyalist sistemi” bölümü, bugüne dek bu konuda getirdiğimiz yeni görüşleri biraz ezerek anlatıyor.

Ö.K., İngiltere

1. bölümde genel olarak, kapitalist sisteme sosyalist sisteme verilenden daha çok yer ayrılmış. Oysa Yaşayan Sosyalizm kitabı sadece günümüze değil, genel olarak olması gerekene de çok güzel değiniyordu. Oradaki fikirlere daha geniş yer verilebilir. Özellikle, likidasyon tehlikesi ve dünya devrimi ile bağına daha çok yer vermek gerekir sanıyorum. “Dünya sosyalist sistemi” alt başlığını, bütünlük sağlaması açısından, “Dünya devrimi” alt başlığının bir üstüne koyarsak daha iyi olur.

E., İngiltere

İlk bölümdeki “Dünya kapitalist sistemi” ve “Sosyalist sistem” alt bölümlerinin yer değiştirmesi planlamada daha bir akıcılık sağlayacakmış gibi geliyor bana.

A.S., İngiltere

Emperyalizm ve savaş tehlikesi

“Savaş emperyalizmin ürünüdür” yerine “Çağımızda savaşların ana kaynağı emperyalizmdir” desek. Çünkü bu cümle konunun hemen başında geliyor.

İ.Y., Fransa

İlk paragrafa, “Savaş, sosyalist sistemin dünya çapında ilerlemesini durdurmak için emperyalizmin en temel aracıdır” cümlesini ekleyelim.

C.Y., İngiltere

İlk paragrafa ekleme önerisi: “Aynı zamanda, kapitalizmin nüfus yasasının emperyalizm altında çok daha ağırlıklı işleyişiyle bağlıdır. Emperyalizm için savaş, biriken çözümsüz toplumsal sorunlardan toplumları kırarak, insanları azaltarak kurtulma çabasının da bir aracıdır.”

F.İ., İngiltere

“Biriken çözümsüz toplumsal sorunlar” deyişinde “çözümsüz” sözcüğünün “çözemeyeceği” olarak değiştirilmesi. Sorunların “çözümsüz”lüğü emperyalizmin aczidir. Eğer gerçekten çözümsüz sorun varsa, “çözemeyeceği” sözcüğü onu da kapsar.

Y.U., İngiltere

Nüfus yasası

“Kapitalizmin nüfus yasası” deyimini pek anlayamadım. Buna benzer bir fikir

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ

4.PROGRAM TASLAĞI TARTIŞMASI

daha önce faşizmle ilgili olarak kullanmıştık. Üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki keskinleşen çelişkiyi, en önemli üretim gücü olan insana (işçi-emekçi yığınlara) fiziksel olarak da saldırarak yumuşatmaya çalıştılarından söz etmiştik. Bunu anlıyorum. Ama "kapitalizmin nüfus yasası" denince o kadar açık olmuyor. Açıkçası ben önce bir dizgi hatası var ve "nüfus yasası", "nüfus yasası" olarak basılmış sandım. Bence bu cümlelerin ya açıklanmaya, ya da daha değişik yazılmaya ihtiyacı var.

J.M., İngiltere

"Kapitalizmin nüfus yasası" nedir?

H.A., Almanya

"Nüfus yasası" fikri bilebildiğim kadarıyla daha önce yayınlarımızda çıkmadı. Hatırladığım kadarıyla Emine Engin yoldaşın *Türkiye Ekonomisi* seminerinde, işsizler ordusunu yoketme siyaseti olarak geçmişti. Programda bunu biraz daha açmak gerekir sanıyorum. Gelişinden anlaşılıyor ama yeni birşey olduğu için anlamak güç.

A.L., İngiltere

Bu bölümdeki "kapitalizmin nüfus yasası" nitelemesini pek anlayamadım. Kapitalizmin kırımları, nüfusu azaltmak için çıkarttığı savaşlar kastediliyorsa, bence bu baş paragrafa girecek kadar önemli değildir.

Y.H., İngiltere

Savaşla ilgili olarak aynı ağırlıkta iki neden sayılıyor. Oysa toplumlari kırarak sorunlardan kurtulma, bir yan ürün, bir sonuçtur. Buna göre bir formülasyon daha doğru olacaktır.

Kapitalizm koşullarında barış, güç dengesi gibi konuların anlatıldığı ikinci paragrafa "eşitsiz gelişim yasası"nın işlediğini eklemek gerekli.

"Emperyalizmin en saldırgan güçlerinin hareket alanını kısıtlıyor" cümlesinden sonra, hem bir sonraki paragraf ile bağlantısını kurmak açısından, hem de emperyalizmin geçici çözümler (üretim fazlası, silah endüstrisi, vb. için) bulabildiğini göstermek açısından yerel, bölgesel savaşların sürdüğü eklenilmelidir. Bu savaşlar bir genel savaşa yol açabilir.

E.Ü., Hollanda

"Emperyalizm ve savaş tehlikesi" alt bölümünde "emperyalist-kapitalizm", "Emperyalizmin dünyayı geri çekici rolü"

alt bölümünde "kapitalist-emperyalizm" kavramları geçiyor. Emperyalist-kapitalizmin ne olduğu açık. Fakat kapitalist-emperyalizmden başka emperyalizmin türleri var mı?

K.O., İngiltere

"Emperyalist kapitalizm" deyimi bence biraz açılmalıdır. Ayrıca, "işçi sınıfı ve halkların dokunulmaz hakları olan emperyalist-kapitalizme karşı savaşları" cümlesinde "dokunulmaz hak" sözü doğal olarak emperyalistler için geçerli değildir. Peki kim bu hakka dokunuyor anlayamadım. Bu deyimden açılması ya da değiştirilmesi görüşündeyim.

T.E., İngiltere

Emperyalist-kapitalizm deyimi sürekli olarak kullanılıyor. Daha önce bu kadar çok kullanmamıştık. Vurguyu anlıyorum ama tek tek ülkeler düzeyinde, emperyalist olmamış, ancak işbirliği içinde olan kapitalizm de var. Bu kavram onlar için de geçerli mi?

"Dokunulmaz hak" deniyor. Bu, en demokratik anlamında mı?

"Sosyalist sistemin savaşa karşı oluşturduğu denge, hassas ve emperyalist gücün gerisinden gelen bir dengedir" deniyor. Bu, çok politik bir koyuş gibi geldi bana. Şimdi bir denge var ama hassas ve geriden geliyor. O zaman denge olması güçleşiyor.

P.A., İngiltere

"Hassas denge" saptamasının açılması.

S.T., İngiltere

Savaş tehlikesinin emperyalist kapitalizmden çıktığı vurgulanıyor ama emperyalist olmayan kapitalist ülkelerin, ya da emperyalistleşmek isteyen orta kuşak ülkelerinin savaş odakları oluşturmakta rollerine değinilmiyor. Orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerin yarattıkları savaş tehlikesi bu bölümde vurgulanabilir.

"Sosyalist sistemin savaşa karşı oluşturduğu denge, hassas ve emperyalist gücün gerisinden gelen bir dengedir" cümlesi daha iyi yazılabilir. Çünkü hem "denge" deniyor, hem de geriden geldiği söyleniyor. Geriden geliyorsa, denge, ya da tam bir denge yok demektir.

"Emperyalizm ve savaş tehlikesi" alt bölümü "Dünya kapitalist sistemi" içinde verilebilirdi. Bunlar, "Dünya kapitalist sistemi ve emperyalizm" başlıklı bir bölüm olabilirdi. "Savaş tehlikesi ve

barış için savaşımın anlamı" alt başlıklı bir bölümde, barış üstüne görüşlerimize ve oportünistlerin barış savaşımının anlamını sınıfı barışı şeklinde alarak çarpıttıklarına değinilebilirdi. Bence bu hassas bir konudur. Üstünde daha fazla durulması iyi olabilir. Barış için savaşımın dünya devrimi ile bağı daha iyi gösterilebilir.

Ö.K., İngiltere

Nasıl bir barış konusunda tek bir niteleme kullanalım, "demokratik" barış. "Adaletli" sözcüğü çıksın ve geçtiği cümle, "Ancak sosyalizmin sonul utkusunun gerçekleştiği bir dünyada kalıcı bir barış sağlanabilir" olarak değişsin.

F.İ., Fransa

"Emperyalizm ve savaş tehlikesi" başlıklı bölümde, bizim de barış savaşına nasıl katılmamız gerektiği eklenirse daha iyi olacağı kanısındayım.

S.Y., Hollanda

Emperyalist savaşları önleyebilmenin önemli bir koşulu da, emperyalist ülkelerin işçi sınıfının enternasyonalist ruhla eğitilmesidir. Bu bölümde bu fikri de eklemek olumlu olabilir.

C.Ç., Hollanda

Emperyalizmin dünyayı geri çekici rolü

"Üretim güçlerinin gelişmesinin önündeki engel, üretim araçlarının özel mülkiyeti kalksa, işgünü bir anda düşecek...":

Metropollerde devrimler yoluyla, bir anda emperyalizmin egemenliğine son verilse bile, dünyanın bu dengesizliği içinde ve komünizme hızla ilerlemek açısından, bunun sonucunun işgününün bir anda düşmesi olacağını sanmıyorum.

K.K., Hollanda

Özel mülkiyetin kalkmasıyla işgününün "bir anda" düşmesi yerine, daha iyi bir deyişle "hızla" ya da "gözle görülür bir hızla" denebilir mi?

Y.H., İngiltere

"Üretim araçlarının özel mülkiyeti kalksa, işgünü bir anda düşecek" denirken "bir anda" sözcükleri kalksa iyi olacak.

J.M., İngiltere

(Devam edecek)